

1. Ἡ προετοιμασία

«Γύρω στὸ Κωστή, λέγει, εἴχαμε μέσα στὰ «κουριά» (=δάση) πολλὰ ἁγιάσματα. Κάθε ἓνα περιεβέλλετο ἀπὸ ἔκταση 7—8 στρεμμάτων δεκαδικῶν. Ἁγιάσματα εἴχαμε α'.) τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, β'.) τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου γ'.) τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος δ'.) τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ε'.) τοῦ Ἁγίου Λιᾶ, καὶ στ'.) τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ποὺ γιόρταζε στὶς 24 Ἰουνίου(2). Τὸ τελευταῖο αὐτὸ βρισκόταν σὲ μέρος βραχῶδες καὶ ἄδενδρο.

Σ. Σ. Ὁ διευθυντὴς τοῦ «Ἀρχείου» κ. Παπαχριστοδούλου μῆνες τώρα μὲ τρώγει τ' αὐτιά, σώνει καὶ καλὰ νὰ βρῶ Κωτσιανούς, ὅπου θὰ μπόρῃσα νὰ τοὺς βρῶ, νὰ μοῦ διηγηθοῦν γιὰ τ' Ἀναστενάρια τους. Ἔτσι εὐκόλα; Θὰ ἀκουσε καὶ θὰ ἔμαθε βέβαια, ὅταν βρισκόταν στὸ «χασαμπά» γιὰ τ' αὐτὰ, δὲν ἔλαβε ὅμως τὸν κόπο νὰ καταπιαστῇ καὶ λιγάκι, γιὰ νὰ καταλάβει τί θὰ πῇ ἔρρευνα Ἀναστεναρίων. Πέρυσι ἄλλος φίλος ἀπ' τὴν Ἀθήνα κατέπλευσε μέχρις ἐδῶ, πῆγε στὴν Ἁγία Ἑλένη (Σερρών) βρῆκε Κωτσιανούς καὶ μάλιστα μιὰ γιὰ τὴν Εἰρήνη Παπαποστόλου ἡλικίας 67 ἐτῶν μὲ καταρράχτη στὸ ἀριστερὸ μάτι καὶ κουφή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατέγραψε καμμιὰ 15ριά τραγούδια, ἔπιασε γέρους νὰ τοῦ ποῦν καὶ γιὰ τ' Ἀναστενάρια ἀλλὰ...ἀλλὰ... τίποτε. — Δὲν ξαίρουμε, δὲν εἶδαμε, δὲν θυμούμαστε, δὲν, δὲν, δὲν. Αὕτῃ εἶναι ἡ στερεότυπη ἀπάντηση ὅλων τῶν Κωτσιανῶν, ὅταν τοὺς ρωτήσῃ κανεὶς γιὰ τ' Ἀναστενάρια.

Φέτος, καὶ συγκεκριμένα στὶς 29 Ἰουλίου ὁ γράφων τίς γραμμὲς αὐτές, ἕστερα ἀπὸ κονιορτοβριθὴ πορεία 4 σχεδὸν ὥρων καὶ μὲ τὰ σκυλίσια καύματα τοῦ Ἰουλίου, πῆγε καὶ αὐτὸς στὴν Ἁγία Ἑλένη γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ. Συστημένος ἀπὸ φίλους σὲ φίλο καὶ πάλιν σὲ ἄλλο φίλο ἀντάμωσε ἐκεῖ τὸν κ. Ἀπόστολο Παπαγεωργίου Κωτσιανό. Ὑστερὰ ἀπ' τίς ἀπαραίτητες αὐτοσυστάσεις ἀνέφερε τὸν σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεώς του. Γιὰ τραγούδια μὲν τὸν διευκόλυναν, γιὰ τ' Ἀναστενάρια ὅμως; Ἐνα ἑλαφρὸ χαμόγελο καὶ τὰ στερεότυπα δὲν, δὲν δὲν. Εἰς ἓνα προσεχτικὸ παρατηρητὴ τὰ ἑλαφρά αὐτὰ χαμόγελα, τὰ συνειθισμένα «δὲν ξαίρουμε» καὶ κυρίως τῶν γυναικῶν, ὅταν εἶναι παρούσαι, πόσα δὲν λέγουν! Καὶ νομίζω ὅτι εὐρίσκονται ἐν πλήρει δικαίῳ, ὅταν ἀρνοῦνται νὰ εἰποῦν τι περὶ Ἀναστεναρίων. Ἡ ἐξήγησις δίδεται εἰς τὸ τέλος τῆς μικρῆς μελέτης μας αὐτῆς. Ὑστερὰ ἀπὸ πολλὰς ἐξηγήσεις καὶ διαφωτίσεις λύθηκε ὅπωςδῆποτε ὁ γλωσσοδέτης, ἀλλὰ στὸ σπουδαιότερο σημεῖο ἔσταμάτησε καὶ πάλιν. Ἄλλα παρακάλια καὶ ὑποσχέσεις. Τίποτε, τίποτε.

Νά, τὰ ἀνωτέρω ἐλάχιστα ποὺ κατώρθωσα νὰ ἀποσπᾶσω ἀπὸ τὸν κ. Ἀπόστολο Παπαγεωργίου ἡλικίας 52 ἐτῶν.

1) Τὰ Ἀναστενάρια=ἡ τελετή, κατὰ τὸ Ἱσθμια, Πύθια κ.τ.λ., ὃ Ἀναστενάρης καὶ νεστενάρης τὸ Ἀναστενάρι καὶ νεστενάρι=ὃ λαμβάνων μέρος εἰς τὴν τελετήν.

2) Χαρακτηριστικὸν ὅτι καὶ τὰ ἐξ αὐτὰ ἁγιάσματα γιορτάζονταν μέσα στοὺς θερινούς μηνὰς Μάιον, Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον.

Οἱ γύρω ἐκτάσεις τῶν ἁγιασμάτων αὐτῶν ἦσαν φραγμένες με χονδρὰ παλούκια πλεγμένα με χοντρὰ ἐπίσης «βλόκια». Καὶ ἐπειδὴ οἱ ξύλινοι αὐτοὶ φράχτες χαλνοῦσαν (σάπιζαν) συνείθιζαν οἱ χωριανοὶ μας κάθε τρία—τέσσαρα χρόνια νὰ τοὺς ἀνανεώνουν. Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς παλιοὺς πλοκοὺς, ποὺμποῦσαν νὰ γίνουν 6—7 ἀμάξια ξύλα, τοὺς κουβαλοῦσαν κατὰ Μάϊον στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ καὶ τοὺς ἄπλωναν ὅπως τὰ δεμάτια στὸ ἄλῳνι».

2. Ἡ τελετὴ

«Τὴν παραμονὴ λοιπὸν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ποὺ γιόρταζε τὸ χωριό μας, ἐξ αἰτίας ποὺ καὶ ἡ ἐκκλησία μας τιμῶνταν σὸ ὄνομα τῶν Ἁγίων Κωντίνου καὶ Ἑλένης (γιαὐτὸ βάλαμε καὶ τὸ καινούργιο χωριό μας ἐδῶ Ἀγία Ἑλένη), κατὰ τὸ βράδυ ἡ ὥρα 1 τουρκιστὶ (6 ἢ 7 καθ' ἡμᾶς) δίναν φωτιά στὰ ξύλα. Στὸ μεταξὺ οἱ Ἀναστενάρηδες φέρναν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τέσσερις πέντε εἰκόνες (0,25—0,35) ποὺ εἴχαμε ἐκεῖ, μαλαμοχαπνισμένες καὶ φορτωμένες ἀπὸ διάφορα ἀναθήματα (ἀνθρωπάκια, χέρια, πόδια, αὐτιά κ.λ.π.) με κουδουνάκια ποὺ κουδούνιζαν, ὅταν τὶς κουνοῦσαν καὶ ἔμπαιναν μέσα στὶς φλόγες ἀκριβῶς, ὅταν λαμπάδιαζαν τὰ ξύλα, χορεύοντες με τὶς εἰκόνες στὰ χέρια. Ἐξάλλοι σὰν δαιμονισμένοι καὶ σὰν νὰ στενοχωριοῦνταν στὸν ὕψιστο βαθμὸ, φώναζαν ἀγκομαχώντας καὶ ἀναστενάρια: ἄ! ἄ! ἄ! ἄ! Μπαίνοντας στὶς φλόγες ἦσαν τελείως τυπώλητοι, με ἓνα ποκάμισο καὶ σφῶρακο ἐννοεῖται. Αὐτὸ βαστοῦσε μέχρις ὅτου σβύση ἡ φωτιά. Στὸν πυρρῆχιο αὐτὸ χορὸ ἔπαιρναν μέρος καὶ κάμποσες γοιές»⁽¹⁾....

3. Ἀνέκδοτα

1—«Ἐμένα ὁ πατέρας μου ἦταν παπᾶς καὶ λεγόταν με τὸ κοσμικὸ τοῦ ὀνομα Γεώργιος τοῦ Πάπαδου. Πρὶν ἀπὸ 51 χρόνια, ἐγὼ ὅταν ἦμουν βυζανιάρικο παιδί ἐπὶ χρόνου θέλοντας νὰ πάψει τὸ κακὸ αὐτό, ἔκρυψε τὰ εἰκονίσματα κάτω ἀπ' τὸ προσκυνητᾶρι τῆς Ἐκκλησίας μας, ποὺ εἶχε ἓνα ντουλαπάκι. Ὅταν τὴν χρονιά ἐκείνη θέλησαν πάλιν τὰ Ἀναστενάρια νὰ κίνουν τὰ συνειθισμένα, πῆγαν νὰ παραλάβουν τὰ εἰκονίσματα ἀπ' τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ δὲν τὰ βοῆχαν στὴ θέση τους. Ρωτοῦν τὸν πατέρα μου, ἀλλὰ ἐκεῖνος τοὺς ἀπάντησε ὅτι δὲν ξαίρει τί γίνηκαν. Στὰ ὕστερά τὰ τοῦ λέγουν: «Ἐ! παπᾶ! εἶναι περιττὸν νὰ μᾶς κουράζεις; ἐμεῖς ξέρουμε ποῦ τὰ ἔκρυψες». Καὶ τράβηξαν πρὸς τὸ προσκυνητᾶρι. Ἀνοιξαν τὸ ντουλαπάκι καὶ τὰ βοῆχαν μέσα ἐκεῖ. Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ὁ πατέρας μου με τὴν μητέρα μου τρελλάθηκαν! Μάλιστα ὁ πατέρας μου ἔχυσε τὴν ἁγία Κοινωνία κατὰ γῆς καὶ τὴν

1) Ἐδῶ ὁ συνομιλητής μου σταμάτησε, γιὰ νὰ σκεφθῇ λιγάκι, ἂν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσει. —Κατόπι; —Κατόπι δὲ ξαίρω τίποτε. —Βρὲ ἄμάν, ζαμάν, μὴ με κᾶνεις νὰ φύγω ἀδιανός! —Δὲ ξαίρω, δὲ ξαίρω.

μάζευαν οἱ φιλόδοξοι χωριανοὶ μου ἀπὸ καταγῆς, γιὰ νὰ μὴ μολυνθῇ, καὶ εἰς παρατήρησιν τῆς τῶρα γραίας Εἰρήνης Παπαποστόλου, ἄρπαξε ἓνα δρεπάνι, ποιὸς ξέρει πὼς ἔτυχε ἐκεῖ καὶ τὴν κυνήγησε νὰ τὴν σφάξει. Ἡ μητέρα μου πάλιν ἀπὸ τὴν τρέλλα πὺν τὴν ἔπιασε, ἀντὶ νὰ μὲ βάλλει νὰ βυζάξω ἀπ' τὸ βυζὶ τῆς, μὲ ἔβαξε νὰ βυζάξω ἀπ' τὸν προκτό τῆς! Δύο μῆνες βάσταξε ἡ τρέλλα τῶν καὶ κατόπιν ἡσύχασαν. Τὴ γιορτὴ αὐτῇ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου τὴν γιορτάζαμε ἐπὶ ἕξ ἡμέρες ἀράδα μὲ γλέντια, μὲ χοροὺς καὶ τραγούδια».

2—«Μιὰ φορὰ ἦρτε ὁ δεσπότης ἀπ' τὴ Σωζόπολη, γιὰ νὰ βοδίξει αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ἔβαλε γυναικίτικα ροῦχα, στὸ κεφάλι «μαγουλικά» μαγναδένια (=μεταξωτὴ) καὶ στὴ μέση «τάσια» ἀσημένια (=ζώνη) καὶ ἔκατσε στὸ παραθύρ' καὶ λόγιαζε (ἔγλεπε) τ' Ἀναστενάρια πὺν χορεύασι πὰ στὴ στιά. Ὁ μουχτάρης τοῦ χωριοῦ, πὺν ἦταν κοντὰ του δὸν ἐρώτησε:—«Τί λές γέροντα, γιὰ αὐτὰ πὺν λογιαῖεις»;—«Τί νὰ σᾶς πῶ, παιδιά, ὅ,τι θέλτε κάντε' δὲ βορῶ νὰ σᾶς πῶ καδίποτα».

3—«Μιὰ φορὰ πήγαμε νὰ κάνουμε προξενεὶα καὶ κείνος ὁ γέρος πούχε νὰ συνβάσει(1) τὸ παλικάρι δὸν ἦταν Ἀναστενάρι. Κεῖ πὺν καθούμαστε ἄρχισε καὶ πηδοῦσε νὰ σέβη μέσ' τὴ στιά καὶ στὰ ποδάρια δὸν φοροῦσε τσερβούλια καὶ εἶπέ μας: «Βρὲ παιδιά, βγάλτε τὰ τσερβούλια μου, νὰ μὴ γαγοῦ τὰ τσερβούλια». Καὶ δὸν ἔβγαλε τὰ τσερβούλια καὶ ἔβηκε ἀξυπόλιτος μέσ' τὴ στιά, ἄμμα τί στιά! φοῦρνος. Καὶ χορεύε ἓνα κάρτο τῆς ὥρας μέσ' τὴ θερμοσπονδιά, κι' ὅδε ἔβηκε ἀπ' τὴ στιά, τὰ ποδάρια δὸν δὲν ἔπαθάνε καδίποτα».

4—«Ὁ Κυριάκος Δούντας(2) ὅδε ἔγινε ἐπίτροπος τς' Ἐκκλησιᾶς στὰ 1908 θέλησε νὰ βοδίξει νὰ χορεύουν τ' Ἀναστενάρια, καὶ τ' Ἀναστενάρια δὲν ἐχορεύασι πιά. Ὑστερα ἀπὸ καθόσα χρόνια στὰ 1917 πῶγειναμ' ματζούρδες (=πρόσφυγες) καὶ ἦρτάνε στὴ Σαλονίκη, πεθάναν τὰ πέδε κορίτσια δὸν οὔλα καταποδιαστά. Καὶ οἱ χοργιανοὶ μας ὕστερα εἴπασιν, πὺν δὸν ἦρε ἡ ἀμαρτία, γιὰ τὴ βοδίσε τ' Ἀναστενάρια νὰ μὴ χορεύουσι ἀπὰ στὴ στιά(3)».

1) *συνβάξω*=ἀρραβωνιάζω, *συμβασιὰ* (ἡ)=ἡ ἀρραβωνιαστικιά.

2) Ἐσχάτως πολυτάλαντος Κωτσιανὸς καὶ εὐεργέτης Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων.

3) Τὸ τελευταῖο αὐτὸ τὸ ἤκουσα καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν εἰρημένην γραίαν.

Σ. Σ. Γιὰ νὰ κατανοηθῇ ποῦ ὀφείλεται ἡ σιωπὴ τῶν Κωτσιανῶν καὶ τῶν κατοίκων τῶν λοιπῶν χωρίων Μπρονίβο κ. λ. π. σχετικὰ μὲ τ' Ἀναστενάρια, ἀντιγράφω ἐδῶ ἀπ' τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Τύπος Θεσσαλονίκης» 18 Ἰουνίου 1935 τὸ παρακάτω ἀρθρον τοῦ καθηγητοῦ Ἀρναούτωφ, παρμένο ἀπ' τὴν Βουλγαρικὴ ἐφημερίδα «Ζάρια» τῆς Σόφιας κατὰ μετάφραση Α. Σοφιανοῦ:

Τὰ λείψανα τοῦ παρελθόντος.

«Τὸ ταξίδι ὡς τὸ Οὐράκτι (Βουλγαρικῆς Μακεδονίας) εἶναι κοπιαστικώτατον. Κατωρθώσαμε ὁμῶς νὰ φθάσουμε καὶ νὰ ὑποβάλλουμε τὰ σέβη μας στὸν γέρο Κων-

σταντίνωφ, τὸν προῦχοντα τοῦ χωριοῦ. Ἦταν Παρασκευὴ *στις ἀρχὲς Ἰουνίου*. Σήμερα στὸ χωριὸ πρόκειται νὰ γίνει μιὰ ἐορτὴ τοπικὴ. Εἶναι ἓνα ἔθιμο παλαιὸ πού τὸ κληρονόμησαν αἱ νέαι γενεαὶ ἀπὸ τοὺς πρῶτους προγόνους των πυρολάτρης.

» Τὴν αὐτὴ ἀρχίζουν νὰ χτυποῦν οἱ καμπάνες τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ κατὰ τὸ μεσημέρι στὸ «*Νεοτινάρι*» ¹⁾ μιὰ προτότυπη Ἐκκλησία, δίχως στέγη, μεταφέρονται οἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων. Σὲ κάποια γωνιά, ἐπάνω σ' ἓνα πέτρινο βωμό, καίγουν τρεῖς πελώριοι κορμοὶ δρυός, καὶ ἀπέναντι ἀκριβῶς εἶναι *κρεμασμένο* τὸ ἱερόν *τύμπανον*. Ἡ ἐορτὴ ἀρχίζει μὲ τὸ φίλημα τῶν εἰκόνων. «Ένας μουσικὸς παίζοντας «*γκάιδα*» τονίζει μιὰ ἀλλόκοτη μελωδία. Ἡ πιὸ ἡλικιωμένη ἀπὸ τὶς πανηγυρίστριες, ἡ «*Μπάμπω Νούν*» καταλαμβάνεται ἀπὸ μιάν ἀνεξήγητον κρίσιν νευρικὴν καὶ ἀρχίζει νὰ τρέμει. Ἀρπάζει ἓνα θυμιατῆρι καὶ πάλλοντάς το δαιμονιωδῶς, φωνάζει στὸν μουσικὸ:—Γρήγορα, γρηγορώτερα, πιὸ γοργά!

» Μιὰ *μανία* ἔχει καταλάβει μερικὲς ἀπὸ τὶς γριὲς αὐτές. Μὲ τὰ χέρια πάνω στὴν κοιλιά χορεύουν φρενητιώδεις καὶ ἐξάλλες, σὺρλιάζοντας. Κάπου κάπου ὑψώνουν τὰ χέρια πρὸς τὸν οὐρανόν, σὰν νὰ θέλουν νὰ πετάξουν καὶ μετὰ τὰ κατεβάζουν μὲ δύναμιν χτυπώντας τοὺς μηρούς των. Ἀργά-ἀργά ἡ ὑπερδιέγερσις αὐτὴ κοπάζει καὶ στὸ τέλος πέφτουν κάτω τελείως ἐξηντημένες οἱ γριὲς αὐτὲς *μαινάδες*.

» Τὴν νύκτα οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ φέρουν στὴν κεντρικὴ πλατεῖα πελώριους κορμούς καὶ κλάδους δένδρων καὶ ἀνάβουν φωτιά. Τότε *ξαγναφθάνουν* πάλι οἱ γριουῖλες μὲ τὴν «*Μπάμπω νούνα*» ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἀρχίζουν τὸν ἴδιο ἐξωφρενικὸ χορὸ μέχρις ὅτου σβύσει τελείως ἡ φωτιά.

» Οἱ γριουῖλες ἀποσύρονται καὶ σύμφωνα μὲ τὰ *ἔθιμα τοῦ χωριοῦ, ὅλα τὰ κορίτσια εἶναι ἐλεύθερα νὰ σμίξουν ἓνα βράδυ μὲ τοὺς καλοὺς των. Μέσα στὸ σκοτάδι, πίσω ἀπὸ τὰ βάτα ἢ τὰ δένδρα καὶ τοὺς φοάκτας, δὲν ἀκούει κανεὶς παρὰ *μονάχα* τὸ τραγοῦδι τοῦ γούλλου καὶ τὸν *γλυκὸ ἦχο τῶν φιλιῶν*...»⁽²⁾.*

Οἱ ἐν Ἀγίᾳ Ἑλένῃ Κωτσιοανοὶ μὲ διηγήθησαν ὅτι, κατὰ τὴν ἐπάρατον ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν μερικαὶ οἰκογένειαι ἐκ Κωστῆ παρέμεινον εἰς Βουλγαρίαν, ὁπόθεν μετὰ διαμονὴν 6 ἐτῶν μετανάστευσαν ἐνταῦθα καὶ αἱ ὁποῖαι διηγοῦνται ὅτι ἀρκετὰ βουλγαρικὰ χωρία τῆς Ἀγαθουπόλεως ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ τελοῦν τὴν ὠρισμένην ἡμέραν τ' Ἀναστενάρια. Ἀλλως τε τὸ ἀναγραφόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀρναούντωφ «*ἀρχὲς τοῦ Ἰουνίου*» συμπίπτει μὲ τὸ Ἰουλιανόν ἡμερολόγιον ἀκριβῶς τῶν 20—21 Μαΐου. Οἱ κάτοικοι αὐτοὶ ἀσφαλῶς θὰ εἶναι βούλγαροι πρόσφυγες τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἀν. Θράκης, πού ἐγκατεστάθησαν στὸ Οὐρκαρι τῆς Βουλγ. Μακεδονίας καὶ πού μὲ τοὺς Ἑλληνας τῶν ἰδίων μερῶν *ἐκυμνάν* τ' Ἀναστενάρια.

1) Ἴσως εἶναι παραφθορὰ τοῦ «Ἀναστενάρια». Σ. Σ.

2) Πρβλ. καὶ Μ. Ἀποστολίδου «Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν» ἐν «Θρακικοῖς». τόμ. Ε', σελ. 43—44.

II

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΩΣΤΗ

1. Ἡ Μάϊδω

- Κόρη ξανθὴ νεκάθουνταν στοῦ Γιάννη τὸ σαράϊ,
 ἢ μιὰ κρατεῖ τὸ χέρι δὴς τὰ κάλλη της λογιαίνει.
 —Νακάλλη μου ριγώτατο, κορμὶ μου ζαχαράτο,
 νᾶχες τὸ Γώστα μιὰ βραδυὰ νὰ σᾶσφιχ' δὸ γαλλιὰ ση !
 5 Ἐνὰ κι' ὁ Κώστας, καὶ περνᾷ μὲ τὸ διολὶ στὸ χέρι.
 —Κώστα ποῦ πᾶς, Κώστα λα δῶ, Κώστα λα στὸ νοδά μου.
 —Φοβοῦμαι, Μάϊδω, σκιάζομαι, τὸ Γιάννη σου φοβοῦμαι.
 —Ὁ Γιάννης πάει στὸ βουνό, ὁ Γιάννης πάγει στ' ἄβυθον,
 νὰ φέρ᾽ ἀρκούδια ζωντανὰ καὶ λάφια μερωμένα.
 10 καὶ στ' ἄλογιόν του τὴ νουρὰ δέδρα ξεριζωμένα.
 —Θεγέ μ' καὶ κάνε μιὰ βροχή, μιὰ ταραχὴ μεγάλη,
 γιὰ νὰ κατέβ᾽ ὁ Δούναβις νὰ πάρει τὰ λιπάρια
 νὰ μείν᾽ ὁ Γιάννης στὰ βουνὰ νὰ δονέ φάν' τ' ἀρκούδια.
 Καὶ κόμα λόγος στέκοιτο, ἢ συντηχὰ κρατοῦτο,
 15 γλέπει τὸ Γιάννη π' ἐρχεται τὸ αἶμα ἰδρωμένος,
 φέρνει τ' ἀρκούδια ζωντανὰ, τὰ λάφια μερωμένα.
 —Σύρε, Μάϊδω μου, κι' ἄνοιξε, νὰ πᾶς τὸ κυνήγι.
 —Φοβοῦμαι, Γιάννη, σκιάζομαι τ' ἀγρίμια σου φοβοῦμαι,
 σύρε πάνε στὴ μάννα σου πού τᾶχει μαθημένα.
 20 Παίρνει καὶ πάει στὴ μάννα του, τὴ μάννα του φωνάζει.
 —Κατέβα μάννα κι' ἄνοιξε καὶ πάρε τὸ κυνήγι.
 —Μωρὲ σκύλε, μωρ' ἄνομε, μωρὲ πουτανόδεχτη,
 μωρὲ, ἢ Μάϊδω πάδρευε τὸ Γώστα πῆρε ἄδρα.
 Παίρνει καὶ πάει στὸ σπῖτι του τὰ δάκρυα φορτωμένος,
 25 χτυπᾷ τὴν πόρτα πορποδιά, παίρνει καὶ πάει ἅπάνω,
 βρίσκει τὸ Γώστα στὸ χαλὶ στὴν κλίνη πού κοιμοῦτο.
 —Βρὲ Κώστα, βρὲ μαργέλου γυιέ, τί θέλεις στὸ νοδά μου;
 Ἐβγάλε τὸ χατζάρι¹⁾ του νὰ δονέ χατζαρώσει.
 —Γιὰ στάσου στάσου Γιάννη μου, στάσου νὰ σὲ συνύχω.
 30 Ἐψὲς βράδυ νεπέραςα π' ἔνα στενὸ σοκάκι
 καὶ Μάϊδω περιξέβηκε πὲ τὸ παραθυράκι.
 Κώστα ποῦ πᾶς, Κώστα λα δῶ, Κώστα λα στὸν ὁδά μου.
 Καὶ βγάλε τὸ χατζάρι του καὶ δηνὲ χατζαρώνει,
 ἐκόψε τὸ κεφάλι της καὶ στὸ δορβά²⁾ τὸ βάνει.

1) κυνήγι. 2) μαχαίρι. 3) σακκοῦλι.

- 35—Νά, μυλωνᾶ, κι' ἄλεσε το τῆς κούρβας τὸ κεφάλι,
βγάλε τ' ἄλεύρι κόκκινο τῇ βασίλει κνηκάτη,
νὰ παίρνουν κι' ἄλλες ἔμπορφες, νὰ βάφουν τὰ μαλλιά τους.
(Βλ. Ἀρχαῖον Θράκης τ. Δ' σ. 134, 52).

Τραγουδιέται στοὺς γάμους ὡς «τραπεζικό».

2. Τὸ ἀμαρτωλὸ φίλι

- Μάνα νυγὶὸ νεστόλιζε Σαββάτου οὔλη μέρα,
τὴν Κυριακήτσα τὸ πρωὶ στὴν Ἐκκλησιὰ τὸν πάγει.
Σὰ δονὲ εἶδε ἡ ἐκκλησιὰ λυχνᾶ τὰ κεραμίδια.
—Ποῦ πᾶς σκυλέ, ποῦ πᾶς Ὀβριέ, ποῦ πᾶς κριματισμένε,
5 νὰ κριματίσεις Ἐκκλησιᾶς νὰ κλείσεις ἅγιο βῆμα;
—Μανέ λεγα νὰ μὴν τὸ πῶ, νὰ μὴν τ' ὁμολογήσω,
καὶ τώρα ποὺ με ρώτησες νὰ σὲ τ' ὁμολογήσω.
Θυμᾶσαι ὅδε μ' ἔστειλες στὸ μάκρυνο-σεφέρι(!)
γούλοι ἔδωσαν τὶς βάθεις δους(?) σὲ δάφνες, σὲ μηλίτσες,
10 καὶ γώδεσα τὸ βάθειο μου σὲ μᾶς ξανθῆς μνημόρι,
κ' ἡ κόρη ἦτο λήγορη(?) σὲ δυὸ σὲ τρεῖς ἡμέρες,
καὶ βάθειος ἦδον πονηρὸς ἦδον πολὺ μαργέλης,
σκάλιξε με τὰ πόδια σου βγήκε ἡ κόρη ἀπάνου
καὶ ἔσκυψα καὶ φίλησα ματάκια σφαλισμένα
15 καὶ ἔσκυψα καὶ φίλησα χεῖλάκι πουμωμένο(?),
ἔτσι ἐκριματίστηκα κ' εἶμαι κριματισμένος.

(Τραγουδιέται στὴν παρέα, στοὺς δρόμους στὸν γάμο).

3. Παράπονο ξενητεμένου

- Σὲ τοῦτα τ' ἄγρια τὰ βουνὰ δυὸ ἀδέρφια θαμμένα
καὶ ἀπάνου στὸ μνημόρι δους χρυσὸ κλῆμα νεβγῆκε,
κάνει σταφύλι ροζακί, κάνει κρασί μοσχάτο,
πίνουν δο ἄνδρες καὶ μεθοῦν γυναῖκες καὶ ροδίζουν,
5 πίνουν δο καὶ οἱ ἄσχημες καὶ ροδοκοκινίζουν.
Κι' ὅσες μανάδες τῶπιναν καμμιὰ παιδὶ δὲν κάνει,
ᾧς τῶπινες καὶ σύ, μανέ μ', μένα νὰ μὴ με κάνεις!
Φοδὶς(?) καὶ μ' ἔκανες μανέμ, κανὲν καλὸ δὲν εἶδα,
οὔλο στὰ ξένα περπατῶ, οὔλο στὰ ξένα δρεχῶ,
10 ξένες πλύνουν τὰ ροῦχά μου ξένες τὰ σαπουνίζουν
πλύνου da μιά, πλύνου da δυό, στὶς τρεῖς τὸ μούρμουρίζουν:

1) ἐκστρατεία. 2) ἄλογα. 3) νιοθαμμένη. 4) κλεισμένο. 5) ἀφότου.

- Ἔπαρ', ξένε τὰ ροῦχα σου, σύρε στὰ γονικά σου.
 — Ἐγὼ σὰν εἶχα γονικά, στὰ ξένα τί γυρεύω;
 — Μὰ δὼ νερὸ δὲ βρίσκεται, σαποῦνι δὲ βουλίζεται,
 15 οἱ πάπιες κουβανοῦν νερὸ καὶ χῆνες τὸ σαποῦνι.
 κι' αὐτὲς οἱ μαυρομάτισσες, τὰ ροῦχα σου νὰ πλύνουν.
 (Τραγουδιέται στὴν παρέα)

4. Ὅταν παίρνουν τὴ νύφη

- Κυριακὴ βραδὺν μὲ διώξανε γονοὶ μου
 μὲ τὸ σπίτι μας, μὲ τὰ γλυκὰ μ' ἀδέρφια,
 πῶτρωγα πολὺ καὶ ποὺ πολὺ κοιμούμουν
 εἶχα τὰ νεῖδια τὰ πολλὰ καὶ τὰ πολλὰ μουρτσούφλια⁽¹⁾,
 5 δρόμο δὲν ἤῤα, χωριὸ νὰ πὰ νὰ μείνω,
 κεῖ ποὺ ἔδρεχα μέσα στὰ ξεχασμένα,
 βρίσκω ἕνα δεδρὶ καὶ κάβο κυπαρίσσι.
 — Δεῖξέ με δεδρὶ, χωριὸ νὰ πὰ γὰ μείνω.
 — Νά, ἡ ρίζα μου καὶ δῆσε τ' ἄλογό σου,
 10 νά, κι' οἱ κλώνοι μου καὶ δῆσε τ' ἄρματα σου,
 νά, καὶ κόρμος μου καὶ πέσε καὶ κοιμήσου.
 σήκω τὸ πρωῒ, τὸ νοῖκι νὰ πληρώσεις.
 — Φοῖξε θάλασσα καὶ γῆς, πῶς τ' ἀπομένεις,
 ὥς καὶ τὸ δεδρὶ τὸ νοῖκι μὲ γυρεύει.
 15 χίλια τ' ἄλογο καὶ δυὸ γιὰ τ' ἄρματα μου,
 καὶ γιὰ λόγον μου ἀμέτρητο λογάρι.
 (Βλ. Ἀρχεῖον Θράκης τ. Δ' σ. 126, 32).

5. Ἡ παραπονεμένη

- Ξέβηκα νὰ σεργιανίσω καὶ ν' ἀνεμιστῶ,
 μέσ' σὲ ὦριμο περιβόλι ὦριο καὶ βασιλικό
 κ' ἤῤα πάπλωμα στρωμένο καὶ χονσὸ χαλί,
 κ' ἤῤα κόρη καὶ κοιμοῦτο μόν' γαὶ μοναχή.
 5 ἔσκυψα νὰ δῇ φιλήσω καὶ δὲν μ' ἀνοιωσε,
 ματασκόβω κόμη μνιά, τότε μ' ἀνοιωσε,
 ἔνοιξε τὰ δυὸ δῆς μάτια καὶ μὲ κοίταξε,
 ἔνοιξε τὰ δυὸ δῆς χεῖλια καὶ μὲ μίλησε.
 — Ποῦσουν κλέφτη, ποῦσουν ψεύτη, ποῦσουν γιαλαντζή⁽²⁾
 10 καὶ μὲ γέλασες ἀπόψε καὶ μ' ἀφήκες μοναχή;

1) περιφρονήσεις. 2) ψεύτη. λ. Τ.

- "Ἦθελα, καλή μου, νάρτω καὶ μὲ πιάσε ἡ βροχή.
 — "Ἄς σὲ ἤρκουσον, καλέ μου, κι' ἄς σὲ πιάσε ἡ βροχή,
 εἶχα ροῦχα νὰ σ' ἀλλάξω, πᾶπλωμα νὰ σκεπαστῇς,
 καὶ κορμὶ γιὰ ν' ἀγκαλιάσεις ὅσο ποὺ νὰ βαρεθῇς,
 15 εἶχα πέρδικα ψημένη εἶχα καὶ γλυκὸ κρασί

(Τραγουδιέται στὶς παρέες. Κατ' ἀπαγγελίαν Εἰρήνης
 Παπαποστόλου ἡλικίας 67 ἐτῶν ἐκ Κωστή)

B. Ν. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ διδάσκαλος

III

ΤΑ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ ¹⁾

Ἀπὸ τὰ πλέον περίεργα καὶ παλιὰ ἔθιμα ὁρισμένων χωριῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Βιζύνης καὶ τῆς Ἀγαθουπόλεως, τ' Ἀναστενάρια ἐπροσέχθησαν καὶ ἐμελετήθηκαν ὥς τὴν ἀπὸ πολλοὺς δικούς μας καὶ ξένους ἐρευνητὰς ²⁾ τῶν λαϊκῶν ἐθίμων. Λείψανα μεσαιωνικῆς αἰδέσεως κατὰ τὴν γνώμην μερικῶν ἐρευνητῶν, ἐχριστιανισμένο λείψανο τῆς Θρακικῆς ὀργιαστικῆς λατρείας τοῦ Διονύσου κατ' ἄλλους, ἀνήκουν στὶς μυστηριακὰς ἐκεῖνες τελετές, γιὰ τίς ὁποῖες πάντοτε δύσκολα συλλέγονται πληροφορίες καὶ ἡ ἀποκάλυψή τους σ' ὅλες τίς λεπτομέρειες δύσκολα ἐπιτυγχάνεται.

¹⁾ Οἱ Κωστηλῆδες τὰ ὀνομάζουν *ἀναστενάρια*, *ἀνεστενάρια* καὶ *νεοστενάρια*. Ἐπίσης λένε *ἀναστενάρης*, *ἀνεστενάρης* καὶ *νεοστενάρης*. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς συνδέουν τὴ λέξη μὲ τὸ ρῆμα ἀνασταίνω-ομαι, ἐπειδὴ οἱ ἀναστενάρηδες ἐπηδοῦσαν (ἀνεσταίνοντο) ἐπάνω στὴ φωτιά. Μὲ τὸν ὅρο ἀναστενάρια ὀνομάζουν καὶ τὴν ὅλη τελετὴ καὶ τοὺς ἀναστενάρηδες. Παλαιότερες χρήσεις τῆς λέξεως στὴν σύνοψη χρονικῆ ἀνωνύμου (Σάθα μεσ. βιβλιοθήκη τόμος 7ος σμ. 361) καὶ Du Cange Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis στὴ σχετικὴ λέξη (μὲ διαφορετικὴ σημασίαν).

²⁾ Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μνεῖα ποὺ γίνεται γιὰ τ' ἀναστενάρια στὴν ἱστορίαν τοῦ Νικήτα Χωνιάτη σελ. 485 ἔκδ. Βόννη καὶ στὴ σύνοψη χρονικῆ ἀνωνύμου κώδιξ CCCCVII Μαρκ. βιβλ. δημοσιευμένη στὴ μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Σάθα, τόμ. 7ος σελ. 371 κ. ἑ., περιγραφὰς τῶν ἀναστεναρίων καὶ ἄλλες σχετικὰς ἐργασίαις ἔχουν γίνῃ ἀπὸ τὸν Α. Χουρμουζιάδην περὶ ἀναστεναρίων καὶ ἄλλων παραδόξων τινῶν ἐθίμων καὶ προλήψεων ἐν Κων)λει 1873, καὶ στὴ Βυζαντιδα 1873, ἀπὸ τὸν ποιητὴ Γ. Βιζυηνὸ Θρακ. ἐπετηρίδης ἡμερολ. 1897 καὶ Ἑβδομάς 1888 ἀφ. 33-35 οἱ καλόγηροι καὶ ἡ Διονυσιακὴ λατρεία ἐν Θράκῃ, ἀπὸ τὸ Ν. Βέη τὰ ἀναστενάρια κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας Βυζαντίς I σ. 48 κ. ἑ., ἀπὸ τὸ Ν. Πολίτη Λαογρ. Α' σελ. 343-45, ἀπὸ τὸν Πολ. Παπαχριστοδοῦλου: Ἡ λαογραφία ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γενέσεως τοῦ δράματος, Ἑρμηνεύς 1911, Θρακικά Β σ. 429. Τὰ Διονύσια καὶ Θρακικά Α' σ. 206-8 δύο τραγούδια ἀπὸ τ' ἀναστενάρια, ἀπὸ τὸν Π. Δανιηλόπουλον παλαιὰ ἦθη καὶ ἔθιμα σημείωμα σὺν Ἑλεύθερο Βῆμα 14 Μαΐου 1937, ἀπὸ τὸν Arnaudof Festbränche des Bulgaren. ἀπὸ τὸν Στ. Κυριακίδη στὴν Ἑλληνικὴ Ἑγκυκλοπαιδεία στὴ λέξη *ἀναστενάρια*.

Οἱ πιδ παλιές γραπτές εἰδήσεις γιὰ τὴν τέλει τους ἀπὸ Θρακικοὺς πληθυ-
σμοὺς φθάνουν ὡς τὸν 12ο αἰῶνα μ. Χ.

Τὸ χωριὸ Κωστή αποτελοῦσε τὸ κέντρο τῆς τελετῆς τῶν ἀναστεναρίων.
Ἐξήντα περίπου Κωστιανὲς οἰκογένειες, πρόσφυγες μετὰ τὸ διωγμὸ τοῦ
1914, ζοῦν σήμερον στὴ Μελίκη, μεγάλη κωμόπολη ἔξω ἀπὸ τὴ Βέροια.
Τοὺς ἐπισκεφθῆκαμε καὶ μαζί μετὰ τὴν ἄλλη λαογραφικὴ μας ἐρευνά, τοὺς ζη-
τήσαμε πληροφορίες γιὰ τ' ἀναστενάρια με σκοπὸ νὰ γνωρίσουμε στίς λε-
πτομέρειές του τὸν τρόπο τῶν ἀναστεναρικῶν τελετῶν, ποὺ εἶναι συνδεде-
μένες μετὰ τὴν ἐορτὴ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ νὰ μάθουμε τί πιστεύουν
καὶ ποιά γνώμη ἔχουν γιὰ τὸ παλιὸ αὐτὸ ἔθιμό τους.

Πολὺ δύσκολο ὅμως ν' ἀποσπᾶς κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς,
φιλόξενους καὶ καλόβουλους κατὰ τὰ ἄλλα, τέτοιου εἶδους πληροφορίες. Θεω-
ροῦν πολὺ κακὸ, καὶ μάλιστα οἱ πιστοὶ ὁπαδοὶ τῶν ἀναστεναρίων, ν' ἀπο-
καλύψουν τὸ μυστικὸ σῶμας του τῆς λεπτομέρειας καὶ προσπαθοῦν με κάθε
τρόπο νὰ ξεφεύγουν, ὅταν τοὺς ἀνοίγῃ κανεὶς σχετικὴ συζήτηση. Συμβαίνει
καὶ ἐδῶ κάτι ἀνάλογο μετὰ ἐκεῖνο ποὺ συνέβαινε μετὰ τὶς ἀρχαῖες ἐλληνικὰς καὶ
ἑνὲς μυστηριακὰς τελετῆς, ποὺ μέχρι σήμερον σὲ πολλὰ τοὺς σημεῖα παραμέ-
νουν μυστήρια. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸ λόγο αὐτό, καὶ ὁ φόβος μήπως τοὺς
κοροϊδεύουν γιὰ τὰ ἔθιμά τους, εἰς τὴν γνωστὴν σ' ἐνδύτερο κύκλο ἢ μήπως
τοὺς προδώσουν καὶ τοὺς καταδιώξουν οἱ ἀρχεῖς, ὅπως εἶχε παλαιότερα συμβῇ
ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Σωζογαθουπόλεως, κάνει τοὺς Κωστιανούς περισσότερο
ἐπιφυλακτικοὺς καὶ προσεχτικοὺς στίς τέτοιες ἀνακοινώσεις. Μόνον ἀπὸ ἀντια-
ναστεναρῆδες—ὑπάρχουν ἀρκετοὶ τέτοιοι—ποὺ καταδικάζουν τ' ἀναστενάρια,
εἶναι δυνατό ν' ἀποσπᾶς κανεὶς πληροφορίες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ κατέχονται
ἀπὸ τὸ φόβο μήπως γνωστῇ τοὺς συγχωριανούς τους καὶ ἀρχίσουν οἱ δια-
πληκτισμοὶ μετὰξὺ τους.

Ἡ περιγραφή ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι καμωμένη ἀπὸ τῆς ἀνακοινώσεως ἀν-
τιαναστεναρῆ Κωστιανοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα, ὑπακούοντάς στη παράκλησίν
του καὶ κρατώντας ὑπόσχεση ποὺ τοῦ ἐδώσαμε, ἀποφεύγουμε ν' ἀναφέρουμε
γιὰ νὰ μὴν ὑπὸπῃ στὴ δυσμένεια τῶν συγχωριανῶν του Κωστιανῶν. Δὲν
προσθέτει σημαντικὰ στοιχεῖα στὰ μέχρι τώρα γνωστὰ ἀπὸ παλιότερες περι-
γραφές, ἀλλὰ γραμμένη στὴν τοπικὴ διάλεκτο, ἀπληχεῖ ἴσως πιδ ἄμεσα καὶ
πιδ ζωηρὰ τὸν τρόπο τῆς σκέψεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ποὺ ἦσαν θια-
σῶτες τῆς ὁργιαστικῆς τελετῆς τῶν ἀναστεναρίων.

«Στὸ Κωστή γεῖνε πολλὰ ἀγιάσματα: τ' ἀγίασμα τ' Ἀϊ-Θανάση, τ' Ἀϊ-
Γιάννη, τῆς Πανειῆς, τῆς Ἁγιά Μαρίνας (τέσσερις ὄρες ἀλλοῦρον πὲ τὸ χω-
ριό, ποὺ γεῖχασί δο ἀγίασμα καὶ τὰλλα τὰ χωριά τὰ λογυρνά), τ' Ἀϊ-Κω-
σταδίνου καὶ ἄλλα στὰ γύρω πὲ τὰ μᾶς χωριά. Πὲ τὸ νερό πὲ τ' ἀγιάσματα
περιχιοῦδου ὁ κόσμος καὶ γειάνισκάσι τὰ βουζουνικά, γοὶ θέρμες καὶ ἄλλες
ἀστένειες. Τ' Ἀϊ-Θανάση τὸ μεγάλο τὸ μῆνα πὲ βραδὺς στίς δεκαφτὰ πῆγαι-

νάσι στ' αγιάσμα γυναῖκες, κορίτσια καὶ παιδιά καὶ ἄδρoι πὲ τὰ δαβούλια καὶ τὶς γαῖδες βορστέ, ἔβγανᾶσι νερὸ καὶ περὶχιούδο. Χόρευγάσι καὶ γλέδιζάσι καὶ γύστερα γύριζάσι στὰ σπίτια δους.

«Στὶς δύο τοῦ Μᾶ πάλε κόσμος πολὺς, γυναῖκες, παιδιά, κορίτσια, ἄδρoι πήγαινάμε στ' αγιάσμα πὲ τὶς λύρες, τὶς γαῖδες καὶ τὰ δαβούλια βορστέ. Τὰ Νεστενάρια κρατούσασι τὶς Χάρες⁽¹⁾ τ' Ἀϊ-Κωσταδίνου καὶ τῆς Ἁγία-Λένης στὰ χέρια πὲ τὸ μανίκι. Γείχασε μανίκι γοῖ Χάρες, πὸν ἔβανάμε δο μέσα στὶς θῆκες πὸν γήδου σὰ φηκάρια μέσ' τὴν ἐκκλησιά, καὶ κονδούνια μικρά. Γείχασι καὶ στόλιση καλὴ γοῖ Χάρες καποτεινὴ χουσιῇ κι' ἀσημένια. Τὰ στορίσματα γήδανε πολὺ παλιά, γιὰτὶ καὶ τ' ἀδέτι γήδου παλιὸ πὲ τὰ καποτεινὰ τὰ χρόνια καὶ τὰ ψηφιά πὸν γήδανε πὰ στὰ στορίσματα, γήδανε καποτεινὰ καὶ δὲ βορούσασι νὰ τὰ διαβάσου. Γήδανε γοῖ Χάρες γούλες χωργιανκὲς καὶ γήφερνάσιδης πάλε στὴν ἐκκλησιά οἱ νεστενάρηδες ὅδες ἀλλὰ (ἤθελα) βιτίσει τὸ πανεγύρι.

«Στ' αγιάσματα πὸν πήγαινάμε, πάστρευγάμε τὸ δόπο πὲ τὰ χορτάρια καὶ τὴν ἄμδη, χαλνούσαμε τὰ παλιά τὰ ξόλα γιὰτὶ γήδανε σαπισμένα κι' ἔφραζάμε δα τ' αγιάσματα πὲ τὰ κανούργια βλόκια. Νίβγανδαι οἱ ἄθρῶποι πὲ τὸ νερὸ πὲ τ' αγιάσματα, ἤφινάσι πὲ κανένα μεταλλικό, ἔναφτάμε λαβάδες καὶ γύριζάμε στὰ σπίτια. Τὰ παλιά τὰ ξόλα πὲ τὰ φράγματα κουβανιούσαμε δα στ' ἀλάνι, γιὰ νὰ νάψουμε τὶς στίες γιὰ τὸ χορὸ στὴ μνήμη τῆ ἁγίου.

«Τὴν Κυριακὴ βορστὰ πὲ τὴ μνήμη τῆ Ἁγίου πήγαινάμε γούλοι πὲ τὸ χωριὸ στὸ Τριτύρι (νερὰ πολλὰ καὶ δέδρα πολλὰ γήδανε κεῖ) πὲ τὰ δαβούλια, τὶς λύρες καὶ τὶς γαῖδες. Οἱ παπᾶδες πήγαινᾶσι βορστέ καὶ οἱ νεστενάρηδες κρατούσασι τὶς Χάρες στὰ χέρια πὲ τὰ μανίκια. Γήρχανδαι κεῖ καὶ πὲ ἄλλα λογυρνὰ χωριὰ ἄθρῶποι. Οἱ παπᾶδες ἔψαλνᾶσι ἀγιασμό. Τὰ νεστενάρια ἐδιδάσι λαβάδες, θυμνιάμα καὶ παράδες. Ἄμ' ἀλλὰ βιτίσει ὁ ἀγιασμός τὰ νεστενάρια πὲ τὶς Χάρες στὰ χέρια στέκανδαι σὲ χωριστὸ δόπο. Σ' ἄλλο μέρος στέκανδαι τὰ νεστενάρια πὲ τὸ Κωστή, σᾶλλο πὲ τ' ἄλλο τὸ χωριό, σᾶλλο πὲ τ' ἄλλο. Πήγαινε γύστερα ὁ κόσμος καὶ προσκυνοῦσε τὰ κονίσματα. Ἐσφαζάμε γύστερα τ' ἄρνια καὶ γλέδιζάμε. Στὸ δόπο πὸν γήδανε οἱ νεστενάρηδες μαζεύνανδαι κι' ἀρκίνιζ' ὁ χορὸς. Χόρευγάσι γυναῖκες νεστενάρισσες πὲ τὶς ἄδρoι μαζί. Γείχασι μαθήλια ἄσπρα στὸ χέρι, κονιούδαν κανονικὰ δεξιὰ, ζεοβὰ πὲ δῶ καὶ πὲ κεῖ, φώναζάσι ἔχ, ἔχ ἔχ - γίχ, γίχ, γίχ κι' ἀρκίνιζ' ὁ χορὸς. Κεῖ πὸν χόρευγάσι κρατούσασι τὶς Χάρες στὰ χέρια. Πὰ στὸ χορὸ ἐδιδάσι δως τὶς Χάρες νὰ δις φιλοῦ ὁ κόσμος. Ὅδες ἀλλὰ τρανέψει ὁ χορὸς πολλοὶ πὲ τὴ χαρά δους χωρίζασι καὶ διάβαινάσι στὰ βουνά⁽²⁾ λούρα καὶ γλέντιζάσι κεῖ. Πολλοὶ ἄθρῶποι ὅδες χόρευγάσι ἐγκαλοῦσε δους

1) Εἰκόνας. 2) Κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸ αὐτὸ στὰ γύρω δάση κατὰ πληροφoρίας πολλῶν καὶ ἰδίως ἀντιαναστενάρηδων ἐγίνοντο πολλὰ ὄργια. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο τὸ ἀποχωροῦν μὲ ἀγανάκτηση οἱ πιστοὶ ὁπαδοὶ τῶν ἀναστεναρίων.

ἢ εἰκόνα, ἐπιανέδους ὁ ἅγιος καὶ γίνανται οἱ καινούργιοι νεστενάρηδες ἅμα γήθηλέ δο καὶ ὁ ἀρχινεστενάρης. Γούλοι λοιπὸν γήδανε κεὶ θυμνιάζασί δους καὶ κείνοι πὲ τῇ χαρά δους διάβαινάσι στὰ βουνά.

«Ἄμα ἀλὰ βιτίση, ὁ χορὸς καὶ τὸ γλέδιο γήπαιρναίμε τὶς φαμίλιες καὶ γύριζάμε στὸ χωριό.

«Τῇ βαρραμονῇ τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου πὲ βραδὺς μαζεύγανται κόσμος, πόξω πὲ τὸ σπίτι τ' ἀρχινεστενάρη, ἐπινάμε καὶ διάβαινάμε γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Κεὶ σέβαινε μέσα ὁ ἀρχινεστενάρης, γήπαιρνε τὶς Χάρες καὶ ἐδιδέ δις στὰ νεστενάρια. Γύριζάμε πὲ γούλο τὸ χωριό. Στὸ μεγδάνι γήδανε πολλὰ ξύλα πὲ τὰ φράγματα, ἔναφτάμε μεγάλες στιῆς καὶ χόρευγάσι πὰ στις στιῆς τὰ νεστενάρια. Περονούσασι καὶ πάλε γήριανται πὰ στη στιὰ ὡς μισὴ ὥρα⁽¹⁾ καθεῖνας. Ἐχ ἔχ ἔχ — γίχ γίχ γίχ φώναζάσι καὶ γούλο χόρευγάσι. Πηδούσασι καὶ χόρευγάσι καὶ δὲ καίγανταῖς τὰ ποδάρια. Μία φορὰ πού γῆρτ' ὁ δεσπότης⁽²⁾ πού γεῖχε δα παγορεμένα τὰ νεστενάρια, γεῖδε δους πού χόρευγάσι κρυφὰ πὲ πάνω σὲ ἓνα σπίτι. Τὸ πουργὸ φούγιαξέ δους, γιὰτὶ ἔκανας τ' ἀδέτι πού γεῖχε παγορεμένο. Κεῖνοι γεῖπασι ὅτι δὲν ἔκανάσι κἄν δίποτες. Ὁ δεσπότης γεῖπε δους νὰ βγάλουν τὰ παπούτσια δους. Λόγιασε καὶ γεῖδε τὰ ποδάρια τοὺς πού δένε γήδανε ῥημένα πὲ τῇ στιά. Τότε ἄφισέ δους νὰ κάνουν τὰ νεστενάρια ὅπως θέλουνσι.

«Ἄμ' ἀλὰ βιτίσει ὁ χορὸς, διάβαινάσι καὶ γύριζάσι πὲ γούλο τὸ χωριό.

1) Οἱ πληροφορίες πού δίδουν οἱ Κωστῖανοι γιὰ τὴ διάρκεια τοῦ χοροῦ ἐπάνω στὴ φωτιά ποικίλλουν. Πάντα ὑπάρχει ἡ ὑπερβολὴ στὶς διηγήσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Μερικοὶ μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ὑπῆρξαν ἀναστενάρηδες πού ἀπὸ τὸ μεγάλο τοὺς ἐνθουσιασμό ἐπάνω στὰ χορὸφωμα τῆς ἐκτάσεως ἔμενον τελείως ἄτρωτοι ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ ἐχόρευαν μανιακὰ ἀρκετὸ χρόνον. Ὅταν ἔβλεπαν νὰ ἐλαττώνεται ἡ φωτιά διεμαρτύροντο καὶ φώναζαν νὰ τοὺς ρίξουν καὶ ἄλλα ξύλα γιὰ νὰ τὴν ἐνισχύσουν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐκεῖνοι πού δυσπιστοῦν καὶ ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἀπὸ τὸ χορὸ τῆς φωτιάς δὲν λείπει ἡ ἀπάτη. Ὁ κ. Δανιηλίδης τριάντα χρόνια περίπου ἐμπορευόμενος στὸ Προντίγο καὶ τώρα κάτοικος Θεο)νίκης ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ ἀναστενάρηδες εἶχαν τὴν τέχνη ν' ἀπατοῦν τὸν κόσμον : Τῇ στιγμῇ πού χόρευαν χτυποῦσαν δυνατὰ σὰν μὲ κατάλληλο τρόπο τὰ πόδια ἐπάνω στὴ φωτιά, ὥστε νὰ χώνονται ἀρκετὰ μέσα καὶ νὰ διανοίγουν αὐλάκι. Ἐτσι πατοῦσαν πλέον ὄχι ἐπάνω στὰ κάρβουνα, ἀλλὰ μέσα στὴ στάχτη καὶ ἀπέφευγαν τὰ ἐγκαύματα, ἀφοῦ ἄλλως τε τὰ πόδια τοὺς, σὰν πόδια ἐργατικῶν ἀνθρώπων, ἦσαν ἀρκετὰ σκληραγωγημένα. Ἡ γνώμη αὕτῃ φαίνεται πιθανὴ γιὰ ὀρισμένες ἱσως περιπτώσεις. Πρέπει ὅμως νὰ παραδεχθούμε ὅτι ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ ἔκστασις ἀπὸ τὴν ὁποία κατελαμβάνοντο τ' ἀναστενάρια ἐξασκοῦσε ἓνα εἶδος αὐθυποβολῆς, πού τοὺς ἔκανε ἄτρωτους καὶ ἀνθεκτικούς στὴ φωτιά.

2) Τ' ἀναστενάρια τὰ εἶχεν ἀπαγορεύσει ὡς ἀντιχριστιανικὸ ἔθιμον ὁ ἐπίσκοπος Σωζοαγαθουπόλεως Παρθένιος. Κοντὰ τὸ μυστηριακὸ χαρακτῆρα, τῶν ἀναστεναρίων εἶναι καὶ τοῦτο ἓνας λόγος ἰσχυρός, πού καὶ σήμερον ἀκόμη καὶ οἱ πλέον ἐξελιγμένοι Κωστῖανοι τοῦ χωριοῦ, φοβοῦνται ν' ἀνακοινώσουν κάτι σχετικόν.